

Grønne ærter

(*Pisum sativum L. var. sativum*)

Økologisk dyrkningsvejledning

Ajourført d. 7. marts 2019

Baggrund

Ærtetypen, vi bruger til plukærter, er en varietet af den almindelige markært, der er tilpasset direkte konsumering. Denne art kaldes også marvært. Ært tilhører bælgplantefamilien og tilhører dermed den type planter, der selv producerer sit kvælstof. Der er flere typer, der kan sælges frisk, herunder Mange tout ærter eller slikærter, hvor hele bælggen kan spises.

Denne dyrkningsvejledning retter sig mod de grønne, umodne ærter, der konsumeres frisk.

I 2017 blev der ifølge Landbrugsstyrelsen dyrket op mod 800 hektar økologiske ærter til konsum. Dette samler dog alle typer af ærter der konsumeres.

Grønne ærter er en ret nem afgrøde at komme i gang med, da den ikke kræver investeringer i specielle maskiner eller lagerfaciliteter. Til gengæld er den arbejdskrævende i høstperioden. Da ærter er lette at gå i gang med, betyder det også, at prisen varierer meget fra år til år, afhængigt af, hvor stort et areal der er udlagt det enkelte år. Det er meget vigtigt at have afsætningen på plads af økologiske plukærter, før man starter en stor produktion, da markedet hurtigt kan blive overfyldt. Grønne ærter kan høstes fra begyndelsen af juni på de tidligste lokaliteter og indtil efteråret. Efterspørgslen går dog typisk ned i sensommeren. Grønne ærter sælges primært via supermarkeder, grossister eller abonnementsordninger. Men salg fra gårdbutik eller ved torvehandel finder også sted.

Jordbund og klima

Grønne ærter passer fint til det danske klima og kan dyrkes på næsten alle jordtyper. Dog kan de sværeste jordtyper give lidt besvær med jordtilberedningen, hvis man ønsker meget tidlige ærter. Desuden bør kolde og fugtige arealer undgås til tidlige ærter. På lette jorder er det påkrævet at have vanding til rådighed. Ærter har et svagt og overfladisk rodsystem, hvorfor de sætter stor pris på løs jord. Jord til dyrkning af ærter bør være veldrænet, da planterne ikke tåler vandlidende jord. Ærter foretrækker et relativt højt reaktionstal.

Sorter

Ærtesorterne udvælges primært efter tidlighed og bælgstørrelse. Forbrugerne vil gerne have store bælg. Ved nogle af sorterne kan det være svært at vurdere på bælgene, om sorten er høstklar, da bælggen er stor, inden ærterne er det. I disse sorter kræver det øvelse at bedømme det korrekte høsttidspunkt.

Frø og udplantningsplanter til økologisk avl skal være økologisk dyrkede. På den økologiske frødatabase kan det ses om der forefindes økologiske frø på markedet. Der kan dispenseres for krav om brug af økologisk udsæd, hvis de økologiske sorter er udsolgt, eller hvis de tilgængelige sorter ikke kan anvendes til det givne brug.

Sædskifte

Ærteplantens rod er forsynet med knoldbakterier, der fikserer kvælstof fra luften, hvorved planten bliver selvforsynende med kvælstof. Ærter bør derfor placeres et sted i sædskiftet, hvor der ikke er meget kvælstof tilbage i jorden og ikke efter kvælstofrige afgrøder som f.eks. kløvergræs. Der bør være 5-6 år mellem ærte-/bønneafgrøder af hensyn til sædskiftesygdomme, som i ærternes tilfælde kan reducere udbyttet kraftigt. Efter høst bør man etablere en efterafgrøde for at undgå tab af det fikserede kvælstof. Marken, som ærterne etableres i, bør være fri for ukrudt, da ærter konkurrerer dårligt med ukrudtet.

Jordbearbejdning

Ærter kan nøjes med en dyb pløjning og efterfølgende dyb såbedstilberedning med harve eller andet udstyr.

Etablering

Grønne ærter kan sås på 50 cm rækkeafstand eller ved såning af 2 rækker ærter på et 1 meter bredt bed med 50 cm køregang imellem bedene. Ved en rækkeafstand på 50 cm udsås ca. 25 frø pr. meter række. Der bør bruges 450-500.000 frø pr. ha. Frøstørrelsen afhænger noget af sorten. Ved helt tidlig udsåning bør plantetallet øges lidt. Mht. rækkeafstande er der stor forskel fra avler til avler, hvilke rækkeafstande der anses som optimalt og praktisk.

Ærter sås ensartet i 6-8 cm dybde. Den mest øverlige såning praktiseres i det tidlige forår. Såning kan ske indtil omkring 1. juni.

De tidligste ærter sås, så snart man kan komme i marken. I starten sås næste hold, når det foregående er ved at spire. Senere sås med en uges interval. De enkelte hold har kun høsttid på omkring en uge, så det er vigtigt, at de forskellige såninger afløser hinanden. De første hold kan dækkes med fiberdug for at fremme tidligheden. Dugen beholdes på hele foråret og fjernes først i perioden mellem blomstring og begyndende plukning på de tidligste hold. Det optimale tidspunkt for fjernelse af dugen er ikke kendt. Især ved såning af de tidligste hold er der risiko for, at frøene kan rådne i jorden, såfremt jorden ikke er tørret ordentligt op.

Gødskning

Ærter behøver som nævnt ikke tilførsel af kvælstof, og på en jord i fornuftig gødningstilstand får de også dækket deres behov for P og K ved at tære på jordens reserver. Ærter har et relativt stort svovlbehov (20-30 kg pr. ha). Er jorden til den lette side, kan det være fornuftigt at gødske med tørvinasse, der indeholder både kalium, svovl og magnesium.

Ovenstående tal kan tages for retningsgivende, og i øvrigt henvises til normtallene fra Landbrugsstyrelsen og den aktuelle vejledning om økologisk jordbrugsproduktion fra Landbrugsstyrelsen. Vær også opmærksom på aktuell lovgivning, der måtte sætte begrænsninger for gødskning.

Til kalkning bør dolomitkalk foretrækkes, da magnesiumindholdet heri er meget højt.

Ærter trives bedst, når reaktionstallet ikke er for lavt. Se i øvrigt SEGES' kalkningsvejledning for nærmere info om kalkning.

Ukrudtsbekæmpelse

Ærter er en åben afgrøde og er derfor følsomme overfor ukrudt. Passes ukrudtsbekæmpelsen ikke, kan ærterne blive helt overgroede.

Marken bør være fri for kvik og andet rodukrudt. Gode råd om bekæmpelse af kvik og rodukrudt kan læses på SEGES' hjemmeside.

Ukrudtsproblemer bør så vidt muligt forebygges ved jordbearbejdning inden såning. Før etablering af de sene hold kan man med fordel lave falsk såbed: Såbedet harves op 10-14 dage før planlagt såning, og lige før såning strigles eller harves såbedet let, hvorved fremspiret ukrudt muldes ned. Det kræver dog, at man ikke benytter en såmaskine, der roder meget rundt i jorden, da effekten af falskt såbed herved ødelægges.

Ærter kan blindstrigles (dvs. før de kommer op) eller brændes, og derefter strigles en gang om ugen, indtil de er ca. 10 cm høje, eller de første løvblade er udviklet. Man må selv vurdere, hvornår striglingen begynder at gøre skade. Derefter kan der radrenses. Ukrudtsbekæmpelse i form af strigling fungerer bedst i et tørt forår og på de lette jorder. Dyrkes ærterne på ret stor rækkeafstand, vil man også kunne radrense mellem rækkerne, hvilket muligvis vil give en sikrere ukrudtsbekæmpelse på tungere jorder, evt. suppleret med strigletænder, der kan strigle i rækken.

Dækning af tidlige ærter med fiberdug giver naturligvis problemer med ukrudtsbekæmpelsen, idet man bliver nødt til at fjerne fiberdugen for at kunne foretage den fornødne ukrudtsbekæmpelse. Renholdelse af ærterne skal have første prioritet!

Vanding

Regner man med at dyrke ærter over hele sæsonen, må man påregne at kunne vande dem i tørre perioder. Ærter er særligt tørkefølsomme under blomstringen, men bør kunne vandes fra begyndende strækning.

Generelt anbefales det, at man fører et vandingsregnskab. På SEGES' hjemmeside ligger både en vejledning og et program til vandingsregnskab (kræver abonnement), som giver et godt overblik over fordampning og vandingsbehov. Vandingsregnskabet kan eventuelt suppleres med tensiometre eller elektroniske sensorer, der kan registrere jordfugtigheden i de enkelte marker.

Sygdomme

Ærter angribes af en række sygdomme, og et sundt sædskifte er meget vigtigt for at opretholde en sund afgrøde. Dækkes afgrøden med dug i løbet af sommeren for at undgå angreb af ærtevikleren, løbes en stor risiko for, at sygdomme udvikles i varmen under dugen.

Ærter kan angribes af diverse rodbrandsvampe, hvilket dog særligt ses under vandlidende forhold, eller når sædskiftet er dårligt. Det kan gå hårdt ud over etableringen og derved både koste meget i udbytte og forsinke høsten. Det anbefales i den forbindelse at sørge for at undgå at anlægge ærtemarker på vandlidende arealer.

Ærter kan angribes af ærteskimmel (*Peronospora pisi*). Det ses særligt i fugtige perioder, samt når der dækkes med fiberdug. Skimmel ses normalt som gulbrune pletter på oversiden af bladene og en hvid-gråviolet svampebelægning på undersiden af bladene. Angreb kan af og til ses på bælgene i form af lysegrønne-lysebrune pletter. Skimmelangreb er sjældent af stor betydning og går ofte i sig selv i tørt vejr.

Endvidere angribes bælgene af gråskimmel (*Botrytis cineria*), hvilket især ses i fugtige perioder, og når blomsterne ikke rigtigt falder af bælgene.

Sidst på året kan ærterne angribes af ærtemeldug (*Erysiphe pisi*). Melduggen fremmes af sen såning og tørke. Sørg for, at sene ærter ikke mangler vand.

Ærtesyge forårsages af tre svampe. De spredes med udsæden, men er sygdommen først i jorden, kan den overleve i jorden i minimum 5 år. Trives fortrinsvis i varmt og fugtigt vejr og forårsager brune pletter på blade og bælg.

Skadedyr

Det vigtigste skadedyr i ærter er *ærtevikleren*, hvis larver giver anledning til de velkendte "orm" i ærtebælgene. Den voksne vikler lægger æg i ærteblomsterne fra omkring 1. juli, hvorefter ærterne er udsatte. I de tidligste ærter ses problemet ikke. Nogle lokaliteter har mange ærteviklere, andre har ikke. Afstanden til sidste års ærter har betydning for smittetrykket. Man kan opsætte feromonfælder til registrering af ærteviklerens flyvning og evt. dække ærterne med fiberdug, når skadetærsklen er nået.

Trips kan lejlighedsvis volde problemer i ærter. Størst skade gør de ved sug på bælgene, der deformeres og får brune, krakelerede og uregelmæssige partier.

Bladrandbiller kan gøre ganske stor skade på unge ærteplanter med deres gnav i bladranden, og ved kraftige angreb kan væksten sættes helt i stå. Larverne gnaver på rødder og rodknolde og kan være årsag til sekundære angreb af rodbrandsvampe eller kvælstofmangel. Angreb kan strække sig over en lang periode. Afstanden til andre bælgplanteafgrøder og sidste års bælgplantemarket har en vis betydning for smittetrykket.

Bladlus kan fra omkring 1. juni give problemer i tørre perioder. Vanding er med til at forebygge problemet.

Høst og salgsklargøring

Høst af grønne ærter foregår ved håndkraft og sker ved akkordarbejde. De enkelte ærtehold kan plukkes over en uge, f.eks. ad to gange. Ærterne skal være veludviklede, og det er vigtigt, at de plukkes på rette tidspunkt. De må ikke være overmodne, da de så bliver melede. Ærterne plukkes enten i løst i kasser, som de leveres videre i eller de pakkes som aftalt. Ærterne bør køles ned efter høst for at sikre en optimal kvalitet, indtil afsætningsleddet tager over.

Udbytte og økonomi

Udbyttet i grønne ærter kan forventes at ligge på 4-5 ton pr. ha. Økonomien i kulturen afhænger meget af den salgspris, der opnås for ærterne.

Nøglepunkter i kulturen

Rettidig såning/såplan.

Ukrudtsbekæmpelse.

Styring af høsttidspunktet og høstholdet.

Specialmaskiner og udstyr

Almindeligt landbrugsmateriel kan bruges.

Yderligere viden

Der hentes løbende ny viden til dyrkning af grønne ærter. Det er derfor en fordel at være opdateret. Viden kan bl.a. hentes hos HortiAdvices medier og konsulenter.

For yderligere oplysninger kan konsulenterne ved HortiAdvice kontaktes på tlf. 8740 6600